

Муниципальная бюджетная образовательная управления Оргетская СОШ им.Т.И.Петрова ДО
Верхневиллюйский улус Республики Саха (Якутия)

Экологическай чинчийиигэ дьарык
«Аптаах хааппыла»

Орто бөлөх

«Познание», «Коммуникация», «Социализация», «Художественное творчество».

Иитээчи:
Васильева Оксана
Николаевна
1 категория

2021 г.

«Аптаах хаапыла»

Сыала: Уу сүрүн суолталаабын туһунан билэллэригэр ситиһии.

Программнай задачата:

Образовательнай:

Оҕолорго уу суолтатын билсипиннэри (уу – убаҕас, дьэнкир, амтана суох, сыта суох)

Уу биһиги олохпутугар, айылҕаба туох туһалаабын билэллэригэр ситиһии; уубут киртийдэбинэ ыраастыыр туһунан өйдөбүлү биэри.

Развиваюушай:

Эксперимент нөнүө оҕолор тэннэн, анаалыстаан көрөн, толкуйдуур дьобурдарын сайыннары, тыл саппааһын байыты: дьэнкир, убаҕас о.д.а

Воспитательнай:

Ууну харыстыырга, билэллэригэр - көрөллөрүгэр иити.

Туттар тэриллэр: аудио: ардах тыаһа, хаапыла уруһуй, прозрачной стаканнар, ложкалар, хас оҕо аайы стакааннаах уу, акварель краска, пролоновой губкалар, марля, воронка, сахар, туус, муус, хаар, итии уу, сизеркилэ, үс остуол.

Бэлэмнэнии үлэ. Бэссидэ «Уу ханна баарый?», «Уу туохха нааданый?», «Тоҕо ууну харстыаххы нааданый?», уу туһунан хартыыналары көрдөрүү, ырыа «Ардах», ууннан опыт онорооһуна.

Санарар санаба үлэ:

Сүүрүк, тохтор, уу-убаҕас, дьэнкир.

Уу- паар, паар – эмиэ уу, уу – муус, муус- эмиэ уу, хаар эмиэ – уу, итии уу, сылаас уу, тымныы уу, дьэнкир, киирдээх ууну ыраастааһын (филтрациялааһын)

Дьарык хаамыта

Иитээчи: Үтүө күнүнэн, оҕолоор. Көрүн эрэ, биһиэхэ бүгүн элбэх ыалдыттар кэлбиттэр. Чэйин эрэ, оҕолоор, дорооболоһуоххайын.

Оҕолор: Үтүө күнүнэн.

Иитээчи: Бүгүн биһиги «Аптаах хаапыла» лабораториятыгар барыахпыт.

Аудиозапись тыаһыы (Ардах хаапылата), хааман лабораторияба тиийэллэр.

Иитээчи: оҕолоор, бары харахпытын симтибит уонна биэс ахсаанна диэри аабыаххайын эрэ.

Сюрпризный момент (иитээчи плащ, колпак кэтэр)

Иитээчи: Оҕолоор, көрүн эрэ, миэхэ «Аптаах хаапыла» аптаах плащ уонна колпак бэлэхтээтэ. Болбойон олорон истиэххэин эрэ.туох тыаһырын?

Оҕолор: Ардах тыаһа иһиллэр.

Иитээччи: Аны билигин ырыабытын ыллыаххайын эрэ. Ханнык ырыаны ыллыыбытый?

Оҕолор: Ардах туһунан ырыа

Ырыа: «Дождик»

Иитээччи: Үрэхтэн уу паара үөһэ табыстабына, ардах түһэр. Мин билигин, эһиэхэ «Хааппыланы» кытта билиһиннэриэм. Кини араас дойдулары кэрийэ сылдьан, араас уулары билбит эбит.

- эһиги билэбит дуо, Хааппыла ханна олорорун?

Оҕолор: ууга...

Иитээччи: Хааппылкабыт биһиэнэ туох эбитий?.

Оҕолор: Уу.

Иитээччи: Оҕолоор, бүгүн биһиги туох туһунан кэпсэтиэхпитий?

Оҕолор: Уу туһунан.

Иитээччи: Уу киһиэхэ туохха нааданы?

Оҕолор: ас буһараллар, суунабыт, чай иһэбит, сибэккигэ уу куталлар...

Тарбах гимнастиката «Илибитин суунабыт»

Иитээччи: Ойуур, дьэ кыылларыгар уу наада дуо?

Оҕолор: Кыыллар эмиэ ууга наадыаллар.

Физминутка: «Кыыллар сэрээккэлэрэ»

Иитээччи: Онтон үүнээйилэргэ уу наада дуо?

Оҕолор: Үүнээйилэр ууга наадыаллар. Ууга суох хатан хаалаллар, өлөллөр.

Иитээччи: Ол иһин биһиги үүнээйини хатан өлбөтүн диэн тугу кутабытый?

Оҕолор: Уу кутабыт.

Иитээччи: Оҕолоор, көрүн эрэ, остуолга икки сибэкки турар. Бу сибэккилэртэн хайа сибэкки ууга наадыыбытый? Чэйин, сибэккилэргэ уу кутуоххайын эрэ.

Проблемнай ситуация:

Иитээччи: Оо, көрүн эрэ, уубут кирдээх баҕайы дии. Хайыыбытый?

Экспериментальнай үлэ. «Ууну хайдах ыраас гынабытый?»

Иитээччи: Биһиги билигин уубутун ыраастаан көрүөхпүт. Көрүн эрэ, мин боруонка ылабын. Боруонкам иһигэр халын марля угабын, стакаанна боруонкабын уган баран, кирдээх уубун кутабын. Көрүн эрэ, кирдээх уубут хайдах буолла. Ырааһырда дуу, суох дуу?

Оҕолор: Ыраас буолла.

Иитээччи: Дьэ эрэ, ыраас уубутун сибэккилэргэ кутуоххайын.

Дежурнай оҕолор сибэккилэргэ уу куталлар.

Иитээччи: Оҕолоор, истин эрэ, Хааппылкабыт биһигини Уу саарыстыбатыгар ынырар. Барыаххытын баҕарабыт да?

Оҕолор: Баҕарабыт.

Иитээччи: Чэ, барыаххайын. Бу суолунан бардахпытына Уу саарыстыбатыгар тийэбит.

- Уу саарыстыбатыгар кэллибит. Билигин биһиги билиэхпит уубут араас суолталаах буоларын.

- оҕолоор, толкуйдаан көрүөххэин эрэ, уубут хайдах буоларын?

Оҕолор: ууну иһиккэ куталлар (*сүүрүгүрэр, сүүрүгэ тыастаах*).

Иитээччи: Чэйин эрэ, бэрэбиэккэлээн көрүөххэин.

Опыт 1. «Уу – үбаҕас»

Иитээччи: Көрүн эрэ, эниги иннигитигэр икки стакан турар. Биирэ уулаах, иккис стакан уута суох. Уулаах стаканы сэрэнэн ылыаххайын уонна кураанах стакаанна кутуоххайын.

- Оҕолоор, уубут хайдах эбитий? Убаҕас дуу, хойуу дуу?

Оҕолор: убаҕас.

Иитээччи: маладьыастар.

Опыт 2. «Уубут дьэнкир»

Иитээччи: Оҕолоор, ууларгытыгар ложкалары уган көрүөххэинн эрэ. Ложкаларбыт көстөллөр дуо?

Оҕолор: Ложкаларбыт ууга көстөллөр.

Иитээччи: Саамай сөп, тоҕо диэтэххэ уубут биһиэнэ дьэнкир, өнгө суох эбит.

Опыт 3. «Уубут сыта суох буолар».

Иитээччи: Оҕолоор, аны уубутун сыттаан көрүөххэинн эрэ. Сыттаах дуу, сыта суох дуу?

Оҕолор: Уубут сыта суох.

Иитээччи: Оҕолор, сөпкө этэбит. Уу сыта суох буолар.

- уубутугар лимон согун кутан көрүөххэинн эрэ уонна сыттааххайын. Лимон сыта баар дуо?

Оҕолор: сыта суох

Опыт 4. «Уу амтана суох»

Иитээччи: Оҕолоор, уугутун амсайан көрүн эрэ. Уугут хайдаҕый? Амтаннаах дуу, амтана суох дуу?

Оҕолор: суох.

Иитээччи: остуолга тэриэккэлэргэ саахардар бааллар, ону уугутугар кутан баран булкуйун уонна иһэн көрүн. Уугут амтаннаах дуо?

Оҕолор: Минньигэс баҕайы буолбут.

Опыт 5. «Муус, хаар»

Иитээччи: Мууһу уонна хаары оҕолорго көрдөрөр. Оҕолоор, дьиэбэ мууһу уонна хаары ичигэс дьиэбэ киллэрдэххэ хайдах буоларын кэтээн көрүөххэинн эрэ.

(Оҕолор эппиэттэрэ). Тэннээн көрүү: муус, хаар – эмиэ уу.

Опыт 6. «Паар – эмиэ үү»

Итии уулаах кыра тиэримэни ылабыт. Тиэрмэспитин арыяабыт уонна сиркилэбитин ууран көрөбүт.

Оҕолоор, көрүн эрэ, сиркилэбит паардаах буолбут.

Иитээччи: Инньэ гынан, уубут, парбыт, мууспут – биир тэн араас бэссиэстибэ буолар эбит.

Убаҕас да буолар эбит, кытаанах да буолар эбит уонна газка кубулуйар эбит.

Иитээччи: Оҕолоор, эһиэхэ Хааппыла кэһиитин ыһпыт, көрүөххэинн эрэ.

Оо, тэтэрээт лиһэ ыһпыт эбит. Бу лиистэрэ апптаах. Тугу эмит көрөбүт дуо? Хааппыла

эппит, бу лиистэргэ мин табаарыстарым уруһуйдаммыттар (лиистэргэ чумэчиннэн хааппылкалар уруһуйдаммыттар. Бу лиистэри акварель кыраасканнан кырааскалаатаххытына көстөн кэлиэхтэрэ. (Оҕолор пролоновой тампонунаан лиистэрин кырааскалыыллар).

Иитээччи: Маладьыастар! Көрүн эрэ, туох уруһуйдаммыт эбитий?

Оҕолор: Хааппылкалар!

Иитээчи: Оҕолоор, Хааппылкабыт биһиэнэ дьиэтигэр баран эрэр. Этин эрэ, Хааппыла дьиэтэ ханна баарын.

Оҕолор: Үрэххэ, күөлгэ, муораба, океанна, бадараанна.

Иитээччи: Бүгүн биһиги дьарыкпытыгар ууну биллибит. Уута суох ким да сатаммат эбит.

Ууну харыстыахха наада эбит. (*Хартыыналары көрөллөр*)

Түмүк:

Иитээчи: ууну чинчийэн көрбүшпүтүгэр тугу биллигит? Уу хайдах буолар эбитий? Ааҕан көрдөрүн эрэ.

Оҕолор: Уу амтана суох буолар, сыта суох, убаҕас, дьэнкир.

Иитээчи: онтон билигин биһиги тугу уруһуйдаан көрдөрдүбүт Хааппылкаҕа? (доҕотторун).

- Онтон, эһиги билэбит дуо, сир үрдүгэр саамай сыаналаах туох баарын?

Оҕолор: Уу!

Иитээчи: Оҕолоор, манан дьарыкпыт түмүктэнэр. Кэлэн биһиэхэ ыалдьыттаабыт дьоммутугар «Көрсүөххэ диэри!» диэн бары тэннэ этиэххэийин.

Оҕолор: «Көрсүөххэ диэри!»